

# OBSAH

|                                                                 |           |
|-----------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ÚVODEM</b>                                                   | <b>11</b> |
| <b>Kapitola 1 SOCIOLOGIE A KRIZE SPOLEČNOSTI</b>                | <b>13</b> |
| 1.1 Tehdejší a dnešní krize společnosti                         | 14        |
| 1.2 Povaha moderní společnosti                                  | 15        |
| 1.2.1 Průmyslová a demokratická revoluce                        | 16        |
| 1.2.2 Individualizace a generalizace                            | 18        |
| 1.2.3 Symbióza aktéra a systému (Anthony Giddens)               | 20        |
| 1.2.4 Rozchod aktéra se systémem (Alain Touraine)               | 23        |
| 1.3 Periodizace vývoje modernity                                | 26        |
| 1.3.1 Omezeně liberální modernita                               | 28        |
| 1.3.2 První krize modernity                                     | 29        |
| 1.3.3 Organizovaná modernita                                    | 30        |
| 1.3.4 Druhá krize modernity                                     | 32        |
| 1.3.5 Nástup společnosti sítí                                   | 34        |
| 1.4 Rozporné myšlenkové dědictví – osvícenství a konzervatismus | 36        |
| 1.4.1 Základní kategorie osvícenství a konzervatismu            | 36        |
| 1.4.2 Sociologicky nejvýznamnější osvícenci                     | 39        |
| 1.4.3 Sociologicky nejvýznamnější konzervativci                 | 45        |
| <b>Kapitola 2 AUGUSTE COMTE (1798–1857)</b>                     | <b>51</b> |
| 2.1 Francie v době Augusta Comta                                | 51        |
| 2.2 Život a dílo                                                | 52        |
| 2.3 Myšlenkové vlivy                                            | 55        |
| 2.3.1 Vlivy osvícenství                                         | 55        |
| 2.3.2 Vliv konzervativního myšlení                              | 57        |
| 2.3.3 Vliv liberalismu                                          | 58        |
| 2.3.4 Vliv Saint-Simona                                         | 59        |
| 2.4 Hlavní práce, nové pojmy a koncepce                         | 60        |
| 2.4.1 Nejvýznamnější Comtovy práce                              | 61        |
| 2.4.2 Základní Comtovy pojmy a koncepce                         | 62        |
| 2.5 Comtovo pojetí společnosti                                  | 71        |

|                                                      |                                                  |     |
|------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|-----|
| 2.6                                                  | Comtova antropologie                             | 75  |
| 2.7                                                  | Comtova koncepce sociologie                      | 78  |
| 2.8                                                  | Vliv Augusta Comta                               | 83  |
| Kapitola 3 KAREL MARX (1818–1883)                    |                                                  | 85  |
| 3.1                                                  | Německo v době Marxově                           | 86  |
| 3.2                                                  | Život a dílo                                     | 87  |
| 3.3                                                  | Myšlenkové vlivy                                 | 89  |
| 3.3.1                                                | Osvícenství                                      | 90  |
| 3.3.2                                                | Německá klasická filozofie a Ludvík Feuerbach    | 90  |
| 3.3.3                                                | Socialistické systémy                            | 92  |
| 3.3.4                                                | Klasická ekonomie                                | 92  |
| 3.4                                                  | Hlavní Marxovy práce                             | 93  |
| 3.4.1                                                | Ekonomicko-filozofické rukopisy z roku 1844      | 94  |
| 3.4.2                                                | Svatá rodina                                     | 95  |
| 3.4.3                                                | Teze o Feuerbachovi                              | 96  |
| 3.4.4                                                | Německá ideologie                                | 96  |
| 3.4.5                                                | Bída filozofie                                   | 97  |
| 3.4.6                                                | Manifest komunistické strany                     | 98  |
| 3.4.7                                                | Třídní boje ve Francii                           | 98  |
| 3.4.8                                                | Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta              | 99  |
| 3.4.9                                                | Rukopisy Grundrisse                              | 100 |
| 3.4.10                                               | Předmluva ke spisu Ke kritice politické ekonomie | 100 |
| 3.4.11                                               | Kapitál                                          | 101 |
| 3.5                                                  | Základní Marxovy pojmy a koncepce                | 102 |
| 3.5.1                                                | Bytí a vědomí, základna a nadstavba              | 102 |
| 3.5.2                                                | Společensko-ekonomická formace                   | 104 |
| 3.5.3                                                | Výrobní síly a výrobní vztahy                    | 106 |
| 3.5.4                                                | Třídy a třídní boj                               | 107 |
| 3.5.5                                                | Zbožní fetišismus                                | 109 |
| 3.5.6                                                | Marxova kritika byrokracie                       | 109 |
| 3.6                                                  | Marxovo pojetí společnosti                       | 111 |
| 3.7                                                  | Marxova antropologie                             | 115 |
| 3.8                                                  | Marxova sociologie                               | 117 |
| 3.9                                                  | Vliv Karla Marxe                                 | 120 |
| Kapitola 4 SOCIOLOGIE OMEZENĚ<br>LIBERÁLNÍ MODERNITY |                                                  | 123 |
| 4.1                                                  | Alexis de Tocqueville (1805–1859)                | 125 |
| 4.2                                                  | Pierre Joseph Proudhon (1809–1865)               | 131 |
| 4.3                                                  | Herbert Spencer (1820–1903)                      | 140 |

|                                                     |                                                       |            |
|-----------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|------------|
| 4.3.1                                               | Anglie v době Herberta Spencera                       | 140        |
| 4.3.2                                               | Život a dílo                                          | 141        |
| 4.3.3                                               | Myšlenkové vlivy                                      | 143        |
| 4.3.4                                               | Hlavní práce, nové pojmy a koncepce                   | 146        |
| 4.3.5                                               | Spencerovo pojetí společnosti                         | 150        |
| 4.3.6                                               | Spencerova antropologie                               | 153        |
| 4.3.7                                               | Spencerova koncepce sociologie                        | 156        |
| 4.3.8                                               | Vliv Herberta Spencera                                | 157        |
| <b>Kapitola 5 SOCIOLOGIE ORGANIZOVANÉ MODERNITY</b> |                                                       | <b>159</b> |
| 5.1                                                 | Povaha organizované modernity                         | 159        |
| 5.2                                                 | Ferdinand Tönnies – hledání komunity                  | 162        |
| 5.3                                                 | Bioorganická škola – zdůvodnění systémové organizace  | 167        |
| 5.4                                                 | Psychologismus v sociologii – kolektivní základ mysli | 175        |
| 5.5                                                 | Lester Frank Ward – organizace jako vrchol vývoje     | 183        |
| 5.6                                                 | Robert Michels – kritika organizací                   | 189        |
| <b>Kapitola 6 EMILE DURKHEIM (1858–1917)</b>        |                                                       | <b>195</b> |
| 6.1                                                 | Francie v době Emila Durkheima                        | 195        |
| 6.2                                                 | Život a dílo                                          | 196        |
| 6.3                                                 | Myšlenkové vlivy                                      | 198        |
| 6.3.1                                               | Návaznost na francouzskou myšlenkovou tradici         | 199        |
| 6.3.2                                               | Polemika s teoriemi rasismu                           | 200        |
| 6.3.3                                               | Kritický postoj k Herbertu Spencerovi                 | 201        |
| 6.3.4                                               | Střety o charakter sociologie                         | 202        |
| 6.3.5                                               | Německé vlivy                                         | 204        |
| 6.3.6                                               | Vlivy v oblasti výzkumu náboženství                   | 206        |
| 6.3.7                                               | Durkheimův postoj k socialismu                        | 206        |
| 6.4                                                 | Hlavní práce, nové pojmy a koncepce                   | 207        |
| 6.4.1                                               | O dělbě společenské práce                             | 207        |
| 6.4.2                                               | Pravidla sociologické metody                          | 213        |
| 6.4.3                                               | Sebevražda                                            | 217        |
| 6.4.4                                               | Elementární formy náboženského života                 | 220        |
| 6.5                                                 | Durkheimovo pojetí společnosti                        | 224        |
| 6.6                                                 | Durkheimova antropologie                              | 228        |
| 6.7                                                 | Durkheimova koncepce sociologie                       | 232        |
| 6.8                                                 | Vliv Emila Durkheima                                  | 234        |

|                   |                                                  |            |
|-------------------|--------------------------------------------------|------------|
| <b>Kapitola 7</b> | <b>MAX WEBER (1864–1920)</b>                     | <b>237</b> |
| 7.1               | Německo v době Maxe Webera                       | 237        |
| 7.2               | Život a dílo                                     | 238        |
| 7.3               | Myšlenkové vlivy                                 | 242        |
| 7.3.1             | Vlivy v oblasti metodologie                      | 242        |
| 7.3.2             | Vlivy v oblasti hospodářských a sociálních dějin | 243        |
| 7.3.3             | Vliv Karla Marxe                                 | 244        |
| 7.3.4             | Vliv Friedricha Nietzscheho                      | 245        |
| 7.3.5             | Vliv Ferdinanda Tönniese                         | 246        |
| 7.3.6             | Další vlivy z oblasti sociologie                 | 246        |
| 7.4               | Hlavní práce Maxe Webera                         | 247        |
| 7.4.1             | K dějinám obchodních společností ve středověku   | 247        |
| 7.4.2             | Právní aspekty římských agrárních dějin          | 248        |
| 7.4.3             | Agrární otázka ve východním Prusku               | 248        |
| 7.4.4             | Sociální příčiny zániku antické kultury          | 250        |
| 7.4.5             | Agrární poměry ve starověku                      | 250        |
| 7.4.6             | Protestantská etika a duch kapitalismu           | 252        |
| 7.4.7             | Hospodářská etika světových náboženství          | 255        |
| 7.4.8             | Weberovy metodologické stati                     | 260        |
| 7.4.9             | Weberovo sociologické pojmosloví                 | 263        |
| 7.4.10            | Hospodářství a společnost                        | 264        |
| 7.5               | Weberovy dílčí sociologické teorie               | 265        |
| 7.5.1             | Sociologie práva                                 | 265        |
| 7.5.2             | Sociologie náboženství                           | 268        |
| 7.5.3             | Sociologie města                                 | 271        |
| 7.5.4             | Sociologie panství                               | 273        |
| 7.5.5             | Sociální struktura                               | 281        |
| 7.6               | Weberovo pojetí společnosti                      | 282        |
| 7.7               | Weberova antropologie                            | 285        |
| 7.8               | Weberova koncepce sociologie                     | 287        |
| 7.9               | Vliv Maxe Webera                                 | 289        |
| <b>Kapitola 8</b> | <b>VILFREDO PARETO (1848–1923)</b>               | <b>291</b> |
| 8.1               | Itálie v době Vilfreda Pareta                    | 291        |
| 8.2               | Život a dílo                                     | 292        |
| 8.3               | Myšlenkové vlivy                                 | 294        |
| 8.3.1             | Dědictví machiavelismu                           | 295        |
| 8.3.2             | Vliv evolucionismu a pozitivismu                 | 296        |
| 8.3.3             | Vztah k rasismu a sociálnímu darwinismu          | 297        |
| 8.3.4             | Další vlivy                                      | 297        |
| 8.4               | Nejvýznamnější Paretovy práce                    | 298        |

|       |                                    |     |
|-------|------------------------------------|-----|
| 8.5   | Základní Paretovy pojmy a koncepce | 300 |
| 8.5.1 | Logické a mimologické jednání      | 301 |
| 8.5.2 | Rezidua                            | 304 |
| 8.5.3 | Derivace                           | 307 |
| 8.5.4 | Koloběh elit                       | 309 |
| 8.5.5 | Rovnovážný stav společnosti        | 311 |
| 8.5.6 | Paretova analýza socialismu        | 312 |
| 8.6   | Paretovo pojetí společnosti        | 317 |
| 8.7   | Paretova antropologie              | 321 |
| 8.8   | Paretova koncepce sociologie       | 323 |
| 8.9   | Vliv Vilfreda Pareta               | 326 |

## Kapitola 9 GEORG SIMMEL (1858–1918) 327

|       |                                     |     |
|-------|-------------------------------------|-----|
| 9.1   | Společnost jeho doby                | 327 |
| 9.2   | Život a dílo                        | 328 |
| 9.3   | Myšlenkové vlivy                    | 330 |
| 9.3.1 | Vliv evolucionismu                  | 330 |
| 9.3.2 | Vliv Kanta a novokantovců           | 331 |
| 9.3.3 | Vliv Bergsona a Nietzscheho         | 332 |
| 9.3.4 | Některé další vlivy                 | 332 |
| 9.4   | Hlavní práce, nové pojmy a koncepce | 334 |
| 9.4.1 | Nejvýznamnější Simmelovy práce      | 334 |
| 9.4.2 | Základní Simmelovy pojmy a koncepce | 336 |
| 9.5   | Simmelovo pojetí společnosti        | 349 |
| 9.6   | Simmelova antropologie              | 353 |
| 9.7   | Simmelova koncepce sociologie       | 356 |
| 9.8   | Vliv Georga Simmela                 | 359 |

## Kapitola 10 REFLEXIVNÍ MODERNIZACE A KLASICKÁ SOCIOLOGIE 361

|      |                                                        |     |
|------|--------------------------------------------------------|-----|
| 10.1 | Teorie reflexivní modernizace Ulricha Becka            | 362 |
| 10.2 | Auguste Comte – hrozba ideového chaosu                 | 365 |
| 10.3 | Karel Marx – kapitalismus jako sebedestruktivní systém | 369 |
| 10.4 | Alexis de Tocqueville – vedlejší efekty rovnosti       | 372 |
| 10.5 | Herbert Spencer – individuum obětí vývoje              | 373 |
| 10.6 | Emile Durkheim – rozklad sociální integrity            | 375 |
| 10.7 | Vilfredo Pareto – hrozba rozumu                        | 379 |
| 10.8 | Max Weber – železná klec nutnosti                      | 383 |
| 10.9 | Georg Simmel – tragédie kultury                        | 386 |

|                                              |                                                                    |            |
|----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Kapitola 11</b>                           | <b>SOCIOLOGICKÁ TRADICE</b>                                        | <b>391</b> |
| 11.1                                         | Komunita – společnost – sítě                                       | 394        |
| 11.1.1                                       | Komunita                                                           | 395        |
| 11.1.2                                       | Nahrazení komunity společností                                     | 397        |
| 11.1.3                                       | Nástup světa sítí                                                  | 397        |
| 11.2                                         | Autorita – moc – sebekontrola                                      | 401        |
| 11.2.1                                       | Autorita                                                           | 402        |
| 11.2.2                                       | Nahrazení autority mocí                                            | 404        |
| 11.2.3                                       | Sebekontrola                                                       | 405        |
| 11.3                                         | Stav – třída – neukotvenost                                        | 408        |
| 11.3.1                                       | Stavovská příslušnost                                              | 408        |
| 11.3.2                                       | Nahrazení stavů třídní příslušností                                | 411        |
| 11.3.3                                       | Sociální neukotvenost                                              | 412        |
| 11.4                                         | Posvátné – světské – deregulace                                    | 415        |
| 11.4.1                                       | Posvátné                                                           | 416        |
| 11.4.2                                       | Nahrazení posvátného profáním                                      | 418        |
| 11.4.3                                       | Deregulace                                                         | 419        |
| 11.5                                         | Odcizení                                                           | 421        |
| 11.5.1                                       | Ambivalentnost organizované modernity                              | 424        |
| 11.5.2                                       | Ambivalentnost světa sítí                                          | 425        |
| 11.6                                         | První a druhá modernita                                            | 426        |
| 11.6.1                                       | Sítě ve vztahu k sociálnímu                                        | 428        |
| 11.6.2                                       | Sítě ve vztahu k moci                                              | 430        |
| 11.6.3                                       | Vykořisťování a externalizace nákladů                              | 433        |
| <b>Kapitola 12</b>                           | <b>ZÁVĚREM: KRUH OPSANÝ MODERNITOU</b>                             | <b>435</b> |
| 12.1                                         | Individualizace a funkční diferenciaci – základní napětí modernity | 435        |
| 12.2                                         | Vztah mikro a makro: iluzorní řešení rozporu                       | 439        |
| 12.3                                         | Svět sítí: narůstání rozporu                                       | 443        |
| <b>ABECEDNÍ PŘEHLED DALŠÍCH SOCIOLOGŮ</b>    |                                                                    | <b>447</b> |
| <b>A SOCIOLOGICKY RELEVANTNÍCH OSOBNOSTÍ</b> |                                                                    | <b>447</b> |
| <b>LITERATURA</b>                            |                                                                    | <b>503</b> |
| <b>REJSTŘÍK JMENNÝ</b>                       |                                                                    | <b>521</b> |
| <b>REJSTŘÍK VĚCNÝ</b>                        |                                                                    | <b>525</b> |